

ÇOCUK ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜNDE ÇALIŞAN POLİS MEMURLARININ İKİNCİL TRAVMATİK STRES DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ*

Bülent TANSEL**
Aygül TUNÇ***
Mehmet GÜNDOĞDU****

Atıf/©: Tansel, Bülent; Tunç, Aygül; Gündoğdu, Mehmet, (2015). "Çocuk Şube Müdürlüğünde Çalışan Polis Memurlarının İkincil Travmatik Stres Düzeylerinin İncelenmesi", Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 8, Sayı 2, Aralık 2015, ss. 675-688

Özet: Bu çalışmanın amacı, Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliğinde çalışan polis memurlarının ikincil travmatik stres belirtilerinin psikolojik dayanıklılık, sosyal destek ve dünyaya ilişkin varsayımları ile ilişkisi incelemektir.

Bu çalışma bir büyükşehirde Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliğinde çalışan toplam 92 (80 erkek ve 12 kadın) polis memuru ile yürütülmüştür. Katılımcıların yaş ortalaması 40,27'dir. Araştırmanın verileri, Travma Sonrası Stres Belirtileri Ölçeği, Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği, Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği ve Algılanan Çok Yönlü Sosyal Destek Ölçeği ile toplanmıştır.

Yaş, cinsiyet, çalışma süresi, psikolojik dayanıklılık, algılanan çok yönlü sosyal destek, dünyaya ilişkin varsayımlar ölçekleri puanlarının travma sonrası stres belirtileri ölçeği puanlarını yordayıp yordamadığını incelemek amacıyla verilere aşamalı çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır.

Araştırma bulgularına göre kendilik algısı, özel birisinden algılanan sosyal destek, yaşamın rastlantılara dayalı olduğuna inanç ve mesleki deneyim süresi değişkenlerinin travma sonrası stres belirtileri puanlarını yordadığı görülmüştür. Bulgular ilgili alanyazın ışığında tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: İkincil Travmatik Stres Belirtileri, Psikolojik Dayanıklılık, Dünyaya İlişkin Varsayımlar, Sosyal Destek.

Makale Geliş Tarihi: 15.04.2015/ Makale Kabul Tarihi: 19.11.2015

* Bu çalışma 1-17 Kasım 2014 tarihinde Antalya'da yapılan 6. Uluslararası Risk Altında ve Korunması Gereken Çocuklar Sempozyumu'nda sunulan bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halini kapsamaktadır.

** Dr., Toros Üniversitesi İİBF Psikoloji Bölümü, 4. Sınıf Emniyet Müdürü, e-posta: tansel46@hotmail.com.

*** Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, e-posta: aygultunc@gmail.com.

**** Doç. Dr. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi, e-posta: mhgundogdu@gmail.com.

Examining Secondary Traumatic Stress Levels Of Police Officer Employed Inpolice Juvenile Branch/ Bureau Office

Citation/©: Tansel, Bülent; Tunç, Aygül; Gündoğdu, Mehmet, (2015). "Examining Secondary Traumatic Stress Levels Of Police Officer Employed Inpolice Juvenile Branch/Bureau Office", Hitit University Journal of Social Sciences Institute, Year 8, Issue 2, December 2015, pp. 675-688

Abstract: *The aim of the present research is to examine the relationship between secondary traumatic stress symptoms and psychological resiliency, social support, and assumptions about world on police officers working in police juvenile branch/ bureau office.*

The study group consisted of 92 police officers (80 male; 12 female) working in police juvenile branch/bureau office in a metropolitan city in Turkey. Mean age of participants was 40,27. The data were gathered by using of Post Traumatic Stress Symptoms Inventory, Psychological Resilience Inventory for Adults, Assumptions about World Inventory and Perceived Multidirectional Social Support Inventory. Stepwise linear regression analysis was employed to the data.

According to research result, self perception subscale scores of Psychological Resilience Inventory, social support gathered from a significant person, incidentality assumption and length of service predicted Post Traumatic Stress Symptoms Inventory scores.

The finding of the study was discussed according to related literature.

Keywords: *Secondary Traumatic Stress Symptoms, Psychological Resilience, Assumptions About The World, Social Support.*

I. GİRİŞ

Polis memurları işlerinin doğası gereği kendi kişisel güvenliklerini ya da başkalarının güvenliklerini tehlike içinde bırakan olumsuz olaylarla karşı karşıya kalmaları psikolojik stres yaşamalarına neden olmaktadır. Polis memurlarının yaşadıkları psikolojik stresin iki kaynağı olduğu bildirilmektedir (Conn ve Butterfield, 2013:273). Bu kaynaklardan biri travmatik olaylardan kaynaklanabilen işlemsel stres, diğeri ise personel azlığı gibi nedenlerden kaynaklanabilen kurumsal streştir. İşlemsel stres, memurların da içinde olduğu silahlı çatışmalar gibi birincil travmatik stresten ve başkalarının mağduriyetlerine ardı ardına maruz kalma gibi ikincil travmatik stresten oluşmaktadır (Conn ve Butterfield, 2013:273).

İkincil travmatik stres doğrudan travmatik olay yaşayan kişi ya da kişilerle bir profesyonel ilişki içinde olarak travmaya dolaylı maruz kalma olarak tanımlanmaktadır (Bride, Robinson ve Yegidis, 2004:27). Diğer bir ifadeyle, ikincil travmatik stres önemli bir başka kişinin travmatik bir olayı yaşadığının bilinmesi ve travmatize ya da mağdur olmuş kişiye yardım etme ya da yardım etme isteğinin sonucunda ortaya çıkan doğal davranışlar ve duygulardan oluşmaktadır (Figley, 1995; Akt. Figley, 2002:1435). Belirtiler Travma Sonrası Stres Bozukluğunda (TSSB) olduğu gibi travmatik materyalin tekrar yaşantılanması, travma uyarıcılarından ve duygularından kaçınma ve fiziksel uyarılmanın artmasını içermektedir (Bride ve diğerleri, 2004:28).

İkincil travmatik stres kavramı genel kavramdır (Jenkins ve Baird, 2002:423)ve alanyazında ikincil travmatik stres çatısı altında birkaç kavramın kullanıldığı görülmektedir. Bu kavramlardan biri olan vekaleten travmatizasyon (vicarious traumatization) klinisyenlerde- terapistte ya da sosyal çalışmacıda- danışanın travma yaşantısına maruz kaldığı bilgisinin ya da danışanla kurulan empatik ilişkinin sonucunda oluşan stres belirtilerinden oluşmaktadır (Pearlman ve Maclean, 1995:558). Yardım ilişkisinden dolayı zamanla terapistin kendisini, başkalarını ve dünyayı yaşantılama biçiminde kalıcı değişim meydana gelmekte ve bilişsel şemaları etkilenmektedir (Baird ve Kracen, 2006:182). Vekaleten travmada odak bilişsel süreçtedir, ikincil travmatik streste ise belirtiler daha çok TSSB benzemektedir ve belirtiler vekaleten travmaya oranla daha kısa sürmektedir (Figley, 2002: 1436).

Bir diğer kavram olan şefkat yorgunluğu (compassion fatigue), bir gerginlik durumu olarak klinisyenin ya da terapistin, travmatik olayı yaşayan ve olayla ilgili uyarıcılardan kaçınan travmatize olmuş danışanla ilgili zihninin sürekli meşgul olmasından kaynaklanmaktadır (Figley, 2002:1437). Şefkat yorgunluğu ikincil travmanın yerine kullanılmasına rağmen, ikincil travma birçok popülasyona uygulanabilen, şefkat yorgunluğu ise sadece yardım profesyonellerine (sosyal çalışmacı, klinikçiler vb.) uygulanan bir kavramdır (Elwood, 2011). Travma mağdurlarıyla ilgili çalışan bir diğer kavram ise tükenmişliktir. Maslach ve Jackson(1986) tükenmişliği, genel olarak insanlarla yüz yüze etkileşimi gerektiren, iş ortamlarındaki stres yapıcı durumlara yönelik olarak gelişen bir sendrom olarak tanımladıkları görülmektedir. Şefkat yorgunluğu ve tükenmişlik süreç içinde gelişirken, ikincil travmatik stres ve vekaleten travma aniden ortaya çıkan durumlar olarak görülmektedirler (Newell ve MacNeil, 2010:60).

Bir başkasının travma yaşantısına şahit olarak ya da maruz kalarak ortaya çıkan ikincil travmatik stres belirtileriyle ilgili çalışmaların sonuçları özellikle

çocukların yaşadıkları travmatik olaylara şahit olan ve bu konuyla ilgili çalışan personellerde daha sık görüldüğünü göstermektedir. Örneğin, Cornille ve Meyers (1999:15) çalışmasında çocuk koruma servislerinde çalışan personelin %37'sinin, ikincil travmayla ilişkili duygusal zorlanma yaşadıkları bulgusuna ulaşmıştır. Aile içi şiddete yönelik çalışan personellerle yapılan bir başka çalışmada da çalışanların %47'nin TSSB tanısı için ölçütleri karşıladıkları bildirilmiştir (Slattery ve Goodman, 2009:1367). Benzer şekilde, çocuk koruma ile ilgili ilk müdahalede yer alan polis memurları da ikincil stres belirtileri gösteren grup olarak nitelenmektedir. MacEachern (2011:113) çocuk korumada çalışan detektiflerin yarısının ikincil travmatik stres yaşadıkları bulgusuna ulaşmıştır. Yine internet çocuk sömürüsü ile ilgili görev yapan polis memurlarının ikincil travmatik stres yaşadıkları bildirilmektedir (Burns, Morley, Bradshaw ve Domene, 2008:27).

Polis memurlarının yaşadıkları travmatik olaylar sonrası psikolojik stresin yaygınlığı ile ilgili çalışmalar genellikle birincil travmatik stres belirtileri üzerinden yürütülmekte ve bu çalışmaların sonuçları, TSSB açısından belirtilerin %6 ve %9 arasında değiştiğini göstermektedir (Marchand, Boyer, Nadeau ve Martin, 2013:31-34). Yurt içinde terör mağduru polislerle yapılan çalışmanın sonucunda polis memurlarının %16,9'unun TSSB belirtileri yaşadıklarını sonucuna ulaşılmıştır (Gültekin, Ekici ve Tepe, 2011:30). Bununla birlikte gerek yurt dışında gerek yurt içinde yapılan çalışmalarda genel olarak toplumda TSSB belirtilerinin %7 ve %10 arasında değiştiği bildirilmektedir (Karancı, Aker ve Işıklı, 2011; Kessler, Sonnega, Bromet, Hughes ve Nelson, 1995; Kessler, Chiu, Demler ve Walters, 2005). Görüldüğü gibi polis memurlarında olumsuz etkilere maruz kalmalarına rağmen travma sonrası stres belirtileri beklenenden düşük çıkmaktadır.

Polis memurlarında beklenenden düşük çıkan TSSB belirtilerini güçlülük bakış açısı ya da psikolojik dayanıklılık gibi alternatif modeller ve kavramlarla açıklamak mümkündür (Russ, Lonne ve Darlington, 2009). Psikolojik dayanıklılığın tanımlanması ve ölçülmesi ile ilgili alanyazında farklı bakış açıları yer almasına rağmen (Ör., Luthar, Cicchetti ve Becker, 2000; Masten, 2001), psikolojik dayanıklılık genel olarak stres ve değişen talepler karşısında dayanma, iyileşme ve büyüme olarak tanımlanabilir (Weltman, Lamon, Freedy ve Chartrand, 2014:72). Polis memurlarıyla yapılan çalışmaların sonuçları doğrudan travmaya maruz kalmış polis memurlarında psikolojik dayanıklılığın yüksek olduğu yönündedir (Galatzer-Levy, Madan, Neylan, Henn-Haase ve Marmar, 2011:7).

Travma sonrası stres belirtilerinin düşüklüğü ile ilişkili diğer bir etmen travmatik olay sonrası alınan sosyal destektir (Brewin, Andrews ve Valentine, 2000; Ozer, Best, Lipsey ve Weiss, 2003). Sosyal destek, stresli yaşam olaylarında tampon etkisi göstererek stresin zararlı etkisini azaltmakta ya da temel bir etki göstererek iyilik halinin artmasına katkı sunmaktadır (Cohen ve Wills, 1985:311). Yeni Zelanda'da polis memurlarında çalışma arkadaşlarından, meslek danışmanlarından ve iş dışındaki bireylerden alınan sosyal desteğin düşük düzey TSSB ile ilişkili olduğu belirtilmektedir (Stephens, Long ve Miller, 1997:310). Yine polis memurlarıyla yürütülen nitel bir çalışmada, sosyal desteğin ikincil travma belirtilerinin yüksekliğinde engel bir etmen olduğu belirtilmektedir (Conn ve Butterfield, 2013:287).

Bireylerin travma sonrası tepkilerinin düzeylerini belirleyen diğer bir etmen, travma öncesi dünyaya ve kendisine ilişkin varsayımlarının olumsuz yönde değişip değişmediğidir. Janoff-Bulman (1989:117-120) her bireyin kendisine ve dünyaya ilişkin varsayımları olduğunu ve bu varsayımların güvenlik ve iyilik-hali içerdiğini belirtmektedir. Bu varsayımlar şunlardır: Dünyanın iyiliği varsayımı (benevolence of world) kişisel olmayan dünyayı ve insanları olumlu ya da olumsuz olarak görmeyi, dünyanın anlamlılığı varsayımı (meaningfulness of the world) iyi ve kötü sonuçların dağılımına ilişkin inançlarını, kendilik değeri varsayımı (self-worth) bireyin kendisini yönelik olumlu bakış açısını, kendilik kontrolünü ve kötü talihe karşı şanslı olarak algılamasından oluşmaktadır. Bireyin olumsuz olaylar sonrasında dünyaya ve kendisine ilişkin bu varsayımları parçalanmaktadır. Travmatize olmuş yetişkinlerin dünyaya ilişkin algıları travmatize olmayan gruplara göre farklılık göstermekte ve travmatize grup diğer gruba göre insanları ve dünyayı ilişkin iyilik varsayımları azalmakta ve dünyayı anlamsız olarak algılamaktadırlar (Magwaza, 1999:626-627). Polis memurlarıyla yapılan bir çalışmada, polis akademisi öğrencileriyle polis memurlarının dünyaya ilişkin varsayımlarının kendilik değeri varsayımları açısından değişmediğini, fakat dünyanın iyiliğine yönelik varsayımların öğrencilerin lehinde, dünyanın anlamlılığına ilişkin varsayımların memurların lehine anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Colwell, Lyons ve Garner, 2012:63).

Polis memurlarının yaşadıkları TSSB belirtilerini etkileyen etmenler ile ilgili çalışmalar daha çok birincil travmatik stres belirtileriyle ilgilidir. Fakat polis memurları ile ilgili yapılan çalışmaların sonuçları, polisler tarafından işle ilgili stresli ve travmatik olarak algılanan durumların hırpalanmış çocuklar (Violanti ve Aron, 1994) ile aile üyelerinin ve çocukların yer aldığı olaylar olduğunu (Patterson, 2001), diğer bir ifadeyle çocukların maruz kaldığı

travmatik yaşantılar olarak algıladıklarını göstermektedir. Türkiye’de çocuk koruma ya da çocuklara yönelik işlenen suçlarla ilgili güvenlik birimi Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliğinde çalışan polis memurlarıdır (Emniyet Genel Müdürlüğü Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği, 2001). Bu anlamda çocuklara yönelik işlenmiş suçlarla ilgilenen ilk resmi birim olan Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliğinde çalışan polis memurlarının çocukların travmatik yaşantılarına maruz kalmaktan dolayı travmaya ilişkili stres belirtileri gösterme açısından risk altında oldukları söylenebilir. Türkiye’de polis memurlarıyla ilgili çalışmaların daha çok tükenmişlik üzerinden yürütüldüğü görülmekte ve polislerin tükenmişlik yaşadıkları alanyazında sıklıkla vurgulanmaktadır (Murat, 2003; Okyay, 2009; Soysal, 2010; Şanlı ve Akbaş, 2008). Bununla birlikte alanyazında çocuk polisleriyle ve çocuk polislerinde travmatik stres belirtilerine yönelik çalışmaların düşüklüğü dikkat çekmektedir. Bu anlamda çocuk suçluluğu ve çocuk korumaya yönelik çalışan polis memurlarda travmatik belirtiler ve ilişkili etmenler, çocuk şube/büro amirliğinde çalışan personelin yaşam kalitesi ve iş gücünü kalitesini arttıracak etmenleri belirlemede etkili olacaktır. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı, Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliğinde çalışan polis memurlarının işlemsel stres kaynaklarını ve ilişkili etmenleri belirlemektir. Bu çalışmada, ikincil travmatik stres belirtileri bu belirtilerin psikolojik dayanıklılık, sosyal destek ve dünyaya ilişkin varsayımları ile ilişkisi belirlenerek alanyazına katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

II. YÖNTEM

A. Araştırma Grubu

İl Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından alınan izinlerin ardından, çalışma bir büyükşehirde Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliğinde çalışan toplam 92 (80 erkek ve 12 kadın) polis memuru ile yürütülmüştür. Katılımcıların yaş ortalaması 40,27’dir.

B. Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından hazırlanan bu formda, katılımcıların cinsiyetleri, yaşları, eğitim düzeyleri ve mesleki deneyim süresine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Trauma Sonrası Stres Belirtileri Ölçeği: Ölçek Şahin, Batıgün ve Yılmaz (2001) tarafından, PosttraumaStressDisorderChecklist (PCL) (Weathers ve diğerleri, 1994), Impact of Events (Horowitz ve diğerleri, 1979) ve DissociativeExperiencesSurvey’den (Carlson ve Putnam, 1986) alınan

maddelerle 1999 Marmara depremi sonrasında Milli Eğitim Bakanlığı ve UNICEF tarafından yürütülen Psikososyal Okul Projesi'nde görev alan öğretmenlerden elde edilen verilerle geliştirilmiştir. Ölçek kaçınma, tekrarlayan düşünceler ve fizyolojik uyarılma alt boyutlarından oluşan 36 maddeden oluşmaktadır.

Ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerliğine ilişkin yürütülen analiz sonucunda travma sonrası stres belirtileri ölçeği toplam puanı ve alt ölçeklerinin KSE ile .49 ve .69 ($p < .05$) arasında değişen anlamlı düzeyde korelasyonlara sahip oldukları bulgusuna ulaşılmıştır ($N = 232$, $p < .001$). Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin yürütülen analiz sonucunda alt ölçekler için .89 ve .91 ($N = 265$) arasında değişen Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları elde edilmiştir (Şahin ve diğerleri, 2001).

Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği: Friborg, Barlaug, Martinussen, Rosenvinge ve Hjemdal, (2005) tarafından geliştirilen yetişkinler için psikolojik dayanıklılık ölçeğinin Türkçe uyarlaması Basım ve Çetin (2011) tarafından gerçekleştirilmiştir. 33 maddeden oluşan ölçekte, yapısal stil, gelecek algısı, aile uyumu, kendilik algısı, sosyal yeterlilik ve sosyal kaynaklar olarak altı boyut yer almaktadır. Ölçeğin hem öğrenciler hem de işgören yetişkinler üzerinde yürütülen Test-tekrar test güvenilirliği Pearson korelasyon katsayıları; kendilik algısı için 0,72 ($p < 0,01$), gelecek algısı için 0,75 ($p < 0,01$), yapısal stil için 0,68 ($p < 0,01$), sosyal yeterlilik için 0,78 ($p < 0,01$), aile uyumu için 0,81 ($p < 0,01$) ve sosyal kaynaklar için 0,77 ($p < 0,01$) şeklinde ortaya çıkmıştır (Basım ve Çetin, 2011). Yine ölçeğin Cronbach Alfa katsayıları öğrenci örnekleme için 0,66 ile 0,81 arasında, çalışan örnekleme için de 0,68 ile 0,79 arasında değiştiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Bunlara ek olarak, doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ki-kare istatistiğinin serbestlik derecelerine oranı öğrenci ve çalışan gruplar için sırasıyla (χ^2/df [$\chi^2=1008$, $df=480$]) 2,1 ve 2,3 (χ^2/df [$\chi^2=1104$, $df=480$]); kök ortalama kare yaklaşım hatası (RMSEA) 0,053 ve 0,055; Tucker-Lewis indeks (TLI) değeri 0,91 ve 0,90; karşılaştırmalı uyum indeks (CFI) değeri ise 0,92 ve 0,91 olarak hesaplanmıştır.

Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği: Travmatik olaylara maruz kalan ve kalmayan bireylerin temel varsayımlarının değişip değişmediğine ilişkin veri elde etmek amacıyla Janoff-Bulman (1989) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe uyarlaması, Yılmaz (2008) tarafından gerçekleştirilmiştir. Özgün formunda 32 madde bulunan ölçeğin Türkçe uyarlaması sonucunda 25 maddeden oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır. Faktör analizi sonucunda ölçeğin “kişisel talihe inanç” (şans varsayımı), “dünyanın iyiliğine inanç” (iyilik

varsayımı), olayların önceden kontrol edilebileceğine inanç”(kontrol varsayımı), “yaşamın rastlantılara dayalı olduğuna inanç” (rastlantısallık varsayımı), “olumlu benlik inancı”(kendilik değeri varsayımı) ve “dünyanın adil olduğuna inanç” (adalet varsayımı) olmak üzere altı faktörden oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı tüm ölçek için .81 olarak hesaplanırken, her bir alt boyut için şöyle sıralanmaktadır: Kişisel talihe inanç için .85, dünyanın iyiliğine inanç için .79, olayların önceden kontrol edilebileceğine inanç için .75, yaşamın rastlantılara dayalı olduğuna inanç için .77, olumlu benlik inancı için .63ve dünyanın adil olduğuna inanç için .64 olarak hesaplanmıştır.

Algılanan Çok Yönlü Sosyal Destek Ölçeği: Zimet, Dahlem, Zimet ve Farley, (1988) tarafından aile, arkadaş ve özel bir insan olmak üzere üç önemli sosyal destek açısından algılanan sosyal desteği ölçek için geliştirilen 12 maddelik bir ölçektir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Eker ve Arkar (1995) tarafından yürütülmüş ve ölçeğin üç boyutunun Türk toplumunda da geçerli olduğu sonucuna ulaşılmışlardı. Eker, Arkar ve Yıldız (2000) diğer bir çalışmada Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısını psikiyatrik, ameliyat olan ve normal grup için .83 ve .91 arasında değiştiği sonucuna ulaşılmışlardır.

C. Verilerin Analizi

Yaş, Cinsiyet, Çalışma süresi, Psikolojik dayanıklılık ölçeğinin kendilik algısı, gelecek algısı, yapısal stil, sosyal yeterlilik, aile uyumu ve sosyal kaynak alt ölçekleri, Algılanan çok yönlü sosyal destek ölçeğinin aileden, arkadaş ve özel bir insan alt ölçekleri, Dünyaya ilişkin varsayımlar ölçeğinin rastlantı varsayımı, şans varsayımı, iyilik varsayımı, kontrol varsayımı, kendilik değeri varsayımı, adalet varsayımı alt ölçekleri puanlarının Travma sonrası stres belirtileri ölçeği puanlarını yordayıp yordamadığını incelemek amacıyla verilere aşamalı çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır.

III. BULGULAR

Travma sonrası stres belirtileri ölçeği puanlarına ilişkin çoklu regresyon analizi sonucunda dört değişik regresyon modeli elde edilmiştir. Buna göre kendilik algısı, özel birisinden algılanan sosyal destek, yaşamın rastlantılara dayalı olduğuna inanç ve mesleki deneyim süresi değişkenlerinin travma sonrası stres belirtileri puanlarını yordadığı görülmüştür. Regresyon modeline ilişkin bulgular Tablo 1.'de sunulmaktadır.

Tablo 1. Polis Memurlarının Travma Sonrası Stres Belirtileri Ölçeği Puanlarının Yordanmasına İlişkin Aşamalı Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi ve Regresyon Eşitliği

Yordayıcı değişken	B	R	R ²	F	Anlamlılık düzeyi (p)	t	Anlamlılık düzeyi (p)
Kendilik algısı	-1,267	,445	,198	22,251	,0000	-3,068	,003
Özel destek	-,863	,485	,235	13,652	,0000	-2,824	,006
Rastlantılara inanç	,966	,528	,278	11,314	,0000	2,427	,017
Mesleki deneyim	-3,501	,563	,317	10,103	,0000	-2,224	,029
Sabit	62,918					6,636	,000

Travma Sonrası Stres Belirtileri' = 62,918- 1,267 Kendilik algısı -.863 özel birisinden destek + ,966 Rastlantılara inanç - 3,501 Mesleki deneyim

Travma sonrası stres belirtileri ölçeği puanlarına ilişkin çoklu regresyon analizi sonucunda psikolojik dayanıklılık ölçeğinin kendilik algısı alt ölçeği için korelasyon katsayısı R=.445 elde edilirken, sırasıyla özel birisinden sosyal destek alıp alınmaması korelasyon katsayısının .485'e, yaşamın rastlantılara dayalı olduğuna inanç değişkenin eklenmesiyle .528'e ve mesleki deneyim eklenmesiyle .563'e yükseldiği görülmektedir. Değişkenlerin dördü birlikte ele alındığında bu değişkenlerin travma sonrası stres belirtileri ölçeği puanları varyansının %31.7'sini açıkladıkları görülmektedir.

Bunun yanında, yaş, cinsiyet, psikolojik dayanıklılık ölçeğinin gelecek algısı yapısal stil, sosyal yeterlilik, aile uyumu ve sosyal kaynak alt ölçekleri, algılana çok yönlü sosyal destek ölçeğinin aile ve arkadaş alt ölçekleri, dünyaya ilişkin varsayımlar ölçeğinin şans varsayımı, iyilik varsayımı, kontrol varsayımı, kendilik değeri varsayımı ve adalet varsayımı alt ölçekleri puanlarının ise travma sonrası stres belirtileri ölçeği puanlarını yordamadığı görülmüştür.

Travma sonrası stres belirtilerini en iyi yordayan değişkenin psikolojik dayanıklılık ölçeğinin kendilik algısı alt ölçeğinin olduğu görülmektedir ve kendilik algısı TSSB puanlarının %20'sini yordamaktadır.

IV. TARTIŞMA

Çocuk polislerinde ikincil travmatik stres belirtileri olarak ele alınan TSSB'ye yönelik ölçümler, polis memurlarının kendilik algılarının TSSB belirtilerini en iyi yordayan değişken olduğunu göstermiştir. Diğer bir ifadeyle çocuk polislerinde kendilik algılarının yüksekliğinin ikincil travmatik

stres belirtilerinin düşüklüğüyle ilişkili olduğu görülmektedir. Psikolojik dayanıklılığın önemli bir boyutu olan kendilik algısı bireyin var olan güçlülüğüne ve yeteneklerine yönelik algısı olarak tanımlanabilir (Fiborg ve diğerleri, 2005:30). Ayıca, travma sonrası stres belirtileri ile ilgili meta-analiz çalışmalarında öz-değer ve öz-yeterliğin travmaya uyumu etkileyen önemli değişkenler olduğu bildirilmektedir (Lamp, 2013:124-127). Öz-yeterlik inancı bireyin kendilik değerlendirmesini başa çıkabilecek kapasitede olduğu yönünde güçlendirmektedir ve böylece bireyin çeşitli başa çıkma çabalarına girmelerini sağlamaktadır (Benight ve Bandura, 2004:1144). Benzer bulguyu Pietrantonio ve Prati (2008) de arama kurtarma çalışanlarında ikincil travmatik stres belirtilerinden olan şefkat yorgunluğunu öz-yeterlik inancının yordadığını bildirmektedirler. Böylece kişinin kendisi ile ilgili olumlu yönde algılamalarının ikincil travmatik stres belirtilerinin düşüklüğü için önemli bir değişken olduğu söylenebilir.

Sosyal desteğin, travma sonrası stres belirtilerini azaltan bir etken olarak belirtilmesinin yanı sıra (Brewin ve diğerleri, 2000; Ozer ve diğerleri, 2003) polis memurlarında sosyal desteğin TSSB belirtilerinde koruyucu bir etmen olarak ele alındığı görülmektedir (Conn ve Butterfield, 2013; Marchand ve diğerleri, 2013). Bu çalışmada özel bir insandan alınan sosyal desteğin ikincil travma belirtilerinin düşüklüğünü yordadığı görülmektedir. Algılanan Çok Boyutlu Sosyal Destek ölçeğinin uyarılama aşamasında özel bir insan, aile ve arkadaş dışında flört, nişanlı, akraba, komşu, doktorlar ve benzeri farklı birisi olarak tanımlanmaktadır (Eker ve diğerleri, 2001:19). Bununla birlikte, Stephens ve diğerlerinin (1997) çalışmalarının sonuçları polis memurlarında iş arkadaşları ve süpervizörden alınan desteğin TSSB belirtileriyle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda özel bir insanın açılımıyla ilgili daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğu görülmektedir.

Bu çalışmanın analizleri sonucunda yaşamın rastlantılara dayalı olduğuna inancının TSSB belirtilerini yordayan *üçüncü değişken olduğu ve TSSB belirtilerini yükselttiği bulgusuna ulaşılmıştır. Rastlantısallık varsayımına göre bazı insanlar başlarına gelen belli olaylarla ilgili şans etmenine ve olayla ilgili "anlamlandırma" yapmanın yolu olmadığına inanmakta, dolayısıyla olayla ilgili anlamsızlık yaşamaktadırlar. Birey rastlantısallığa güçlü bir şekilde inandığında, adalet ya da kontrol edilebilirliğin olumsuz olaylar üzerinde etkili olacağına inancı kaybolmakta ve kendisini olumsuz sonuçlardan koruyabilecek bir şey olmadığına inanmaktadırlar (Janoff-Bulman, 1989). Rastlantısallık varsayımının TSSB düzeyini yükselten bir değişken olduğu sonucu alanyazınla da paralellik göstermektedir (Dınvar, 2011; Webb ve Whitmer, 2001).*

Çocuk polislerinde mesleki deneyim süresi ikincil travma belirtilerini yordamaktadır ve TSSB ile negatif korelasyon göstermektedir. Bir başka ifade ile mesleki deneyim arttıkça TSSB belirtileri azalmaktadır. Elde edilen bu sonucu hazırlıklılık varsayımı ile açıklamak mümkündür. Hazırlıklılık varsayımına göre gelecekte olabilecek olaylar yordanamaz fakat yaşanabilecek olaylara karşı hazır olma durumu vardır. Yardım çalışanları açısından travmatik olaylar beklendik ve karşılaşılabilecek olaylar olduğu için ikincil travmatik stres yaşamaları olasılığı düşmektedir (Vickio, 2000: Akt. Yılmaz, 2007:142). Polis memurları açısından incelendiğinde ise mesleki deneyim süresi ile yaşanan stres belirtileri arasındaki ilişkinin yönünün çelişkili olduğu görülmektedir. Örneğin, Güney Afrikalı polis memurlarında meslekteki daha fazla sürenin vekâleten travmatizasyonu yükselttiği bildirilmektedir (van Lelyveld, 2008). Türkiye’de yürütülen bir çalışmada ise mesleki deneyim süresi düşük olan polislerde tükenmişlik düzeyinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Soysal, 2010). Bu bulgular ışığında çocuk polislerinde mesleki deneyim süresi ile ikincil travmatik stres belirtileri arasındaki ilişkilere yönelik daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğu söylenebilir.

Bu çalışmada çocuksuçluluğu ve çocukların maruz kaldıkları travmatik yaşantılara şahit olan çocuk polisleriyle yürütülmüştür. Yürütülen bu çalışmanın sonuçları çocuk polislerinin psikolojik yönden güçlenmelerini sağlayacak önemli koruyucu etmenleri belirlemesi açısından da değerlendirilebilir. Çocuk polislerinin kendilerine yönelik algılarını olumlu yönde arttıracak, sosyal destek ağlarını genişletecek ve aynı zamanda dünyaya ve kendisine yönelik algılarını şans ve rastlantısallık varsayımlarından uzaklaştıracak çalışmalara gereksinim olduğu görülmektedir. Ayrıca mesleki deneyim süresinin de travmatik belirtileri azaltan bir etmen olduğu göz önüne alındığında tecrübeli polislerin çocuk polisi olarak çocuk korumaya yönelik çalışmalarda daha etkili olabilecekleri ifade edilebilir. Bununla birlikte, çalışma bir büyükşehirde çalışan çocuk polisleriyle yürütülmüştür. Çalışmanın daha büyük örnekleme tekrarlanarak çocuk polislerinde ikincil travmatik stres belirtileri ve ilişkili etmenlerin belirlenmesi uygun olacaktır.

KAYNAKÇA

- BAIRD, Katie., and Kracen, Amanda, C., (2006). "Vicarious Traumatization and Secondary Traumatic Stress: A Research Synthesis", *Counseling Psychology Quarterly*, Vol.19, No.2, Pp. 181-188.
- BASIM, Nejat, H. ve Çetin, Fatih, (2011). "Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışması", *Türk Psikiyatri Dergisi*, Cilt. 22, S.2, Ss.104-114.
- BENİGHT, Charles, C., and Bandura, Albert. (2004). "Social Cognitive Theory of Posttraumatic Recovery: The Role of Perceived Self-Efficacy", *Behavior Research And Therapy*, Vol. 42, Pp.1129-1138.
- BREWİN, Chiris, R., Andrews, Bernice., and Valentine, John, D. (2000). "Meta-Analysis of Risk Factors For Posttraumatic Stress Disorder in Trauma-Exposed Adults", *Journal Of Consulting And Clinical Psychology*, Vol. 68, No.5, Pp. 748-766.
- BRİDE, Brian. E., Robinson, Margaret. M., Yegidis, Bonnie., and Figley, Charles, R. (2004), Development and Validation of The Secondary Traumatic Stress Scale", *Research On Social Work Practice*, Vol.14, Pp. 27-35.
- BURNS, Carolyn, M., Morley, Jeff., Bradshaw, Richard., and Domene, José. (2008), "The Emotional Impact On and Coping Strategies Employed By Police Teams Investigating Internet Child Exploitation", *Traumatology*, Vol. 14, Pp. 20-31.
- COHEN, Sheldon., and Wills, Thomas. A. (1985), "Stress, Social Support, and The Buffering Hypothesis", *Psychological Bulletin*, Vol. 98, Pp. 310-357.
- COLWELL, Lori. H., Lyons, Phillip. M. and Garner, Randall. (2012), "The World Assumptions of Police Officers and Academy Cadets: Implications For Response To Trauma", *Applied Psychology In Criminal Justice*, Vol. 8, No. 1, Pp. 54-67.
- CONN, Stephanie. M., and Butterfield, Lee. D. (2013), "Coping With Secondary Traumatic Stress By General Duty Police Officers: Practical Implications", *Canadian Journal of Counselling and Psychotherapy*, Vol.47, No. 2, Pp. 272-298.
- CORNILLE, Thomas, A., and Meyers, Tracuy, W. (1999), "Secondary Traumatic Stress Among Child Protective Service Workers: Prevalence, Severity and Predictive Factors", *Traumatology*, Vol.5, No. 1, Pp. 15-31.
- DINVAR, Parvaneh, Ebrahim. (2011), *Trauma Sonrası Stres, Dünyaya İlişkin Varsayımlar ve Tanrı Algısı Arasındaki İlişki*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- EKER, Doğan., Arkar, Haluk. ve Yıldız, Hülya. (2001), "Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin Gözden Geçirilmiş Formunun Faktör Yapısı, Geçerlik Ve Güvenirliliği", *Türk Psikiyatri Dergisi*, Cilt. 12, S.1, Ss. 17-25.
- ELWOOD, Lisa. S., Mott, Juliette., Lohr, Jeffrey. M., and Galovski, Tara, E. (2010), "Secondary Trauma Symptoms in Clinicians: A Critical Review of The Construct, Specificity, and Implications For Trauma-Focused Treatment", *Clinical Psychology Review*, Vol. 31, Pp. 25-36.
- EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ÇOCUK ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ/Büro Amirliği Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği (2001), *Resmî Gazete*, 13/04/2001 24372.
- FIGLEY, Charles, R (2002), "Compassion Fatigue: Psychotherapists' Chronic Lack of Self-Care", *Psychotherapy In Practice*, Vol. 58, No. 11, Pp.1433-1411.
- FRİBORG, Oddgeir., Barlaug, Dag., Martinussen, Monica., Rosenvinge, Jan. H., and Hijemdal, Odin. (2005), "Resilience in Relation To Personality and Intelligence", *International Journal of Methods In Psychiatric Research*, Vol. 14, No. 1, Pp. 29-42.

- GÜLTEKİN, Erdoğan., Ekici, Niyazi. ve Tepe, Fatih. (2011), "Terör Mağduru Polislerde Trauma Sonrası Stres Bozukluğu Belirtilerinin Değerlendirilmesi", *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, Cilt. 2, S. 1, Pp. 25-36.
- JANOFF-BULMAN, Ronnie. (1989), "Assumptive Worlds and The Stress of Traumatic Events: Applications Of The Schema Construct", *Social Cognition*, Vol. 7, Pp. 113-136.
- JENKINS, Sharon. R., and Baird, Stephanie. (2002), "Secondary Traumatic Stress and Vicarious Trauma: A Validation Study", *Journal of Traumatic Stress*, Vol. 15, No. 5, Pp. 423-432.
- KARANCI, Nuray., Aker, A. Tamer. ve Işıklı, Sedat. (2011), *Travmatik Yaşantısı Olan Yetişkinlerde Trauma Sonrası Stres Bozukluğu Ve Trauma Sonrası Gelişim: Boylam-sal Bir Çalışma*, (TÜBİTAK SOBAK Proje No:109K592). http://uvt.ulakbim.gov.tr/uvt/index.php?keyword=travmaands_f=1andcommand=TARAandthe_page=andthe_ts=andvtadi=TPRJandwid=3. (Erişim tarihi: 03.110.2014).
- KESSLER, Ronald. C., Chiu, Wai, Tat., Demler, Olga. and Walters, Ellen. E. (2005), "Prevalence, Severity, And Comorbidity of Twelve-Month DSM-IV Disorders in The National Comorbidity Survey Replication (NCS-R)," *Archives of General Psychiatry*, Vol. 62, No. 6, pp. 617-627.
- KESSLER, Ronald, C., Sonnega, Amanda., Bromet, Evelyn., Hughes, Michael., and Nelson, Christopher. B. (1995), "Posttraumatic Stress Disorder in the National Comorbidity Survey", *Archives of General Psychiatry*, Vol. 52, pp. 1048-1060.
- LAMP, Kristen. (2013), *Personal and Contextual Resilience Factors and Their Relations to Psychological Adjustment Outcomes Across the Lifespan: A Meta - Analysis*, (Doktora tezi).http://ecommons.luc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1672andcontext=luc_diss(Erişim tarihi: 27.09.2014)
- LUTHAR, Suniya, S., Cichetti, Dante., and Becker, Bronwyn. (2000), "The Construct Of Resilience: A Critical Evaluation and Guidelines For Future Work", *Child Development*, Vol. 71, Pp. 543-562.
- MACEACHERN, Alison. (2011), *An Exploration Into The Experiences Of Police Officers Who Investigate Child Protection Cases And Secondary Traumatic Stress*, (Doktora Tezi). <Http://Discovery.Dundee.Ac.Uk/Portal/En/Theses.Html>. (Erişim Tarihi: 28.09.2014)
- GALATZER-LEVY, Isaac, R., Madan, Anita., Neylan, Thomas. C., Henn-Haase, Clare. and Marmar, Charles. R. (2011), "Peritraumatic And Trait Dissociation Differentiate Police Officers With Resilient Versus Symptomatic Trajectories of Post Traumatic Symptoms", *Trauma Stress*, Vol. 24, No. 5, Pp. 557-565.
- MAGWAZA, A. S. (1999), "Assumptive World of Traumatized South African Adults", *The Journal of Social Psychology*, Vol. 139, No. 5, Pp. 622-630.
- MARCHAND, André., Boyer, Richard., Nadeau, Céline. and Martin, Mélissa. (2013), *Predictors Of Posttraumatic Stress Disorders In Police Officers-Prospetive Study*. (Research Report R-786). The Institut De Recherche Robert-Sauvé En Santé Et En Sécurité Du Travail (IRSST): <Http://Www.Irsst.Qc.Ca/En/-Irsst-Publication-Predictors-Of-Posttraumatic-Stress-Isorders-En-Police-Officers-Prospetive-Study-R-786.Html>. (Erişim Tarihi: 12.10.2014)
- MASLACH, Chistina. and Jackson, Susan. E. (1986), *Maslach Burnout Inventory Manual, 2nd Edition*, Palo Alto, Consulting Psychologist Press.
- MASTEN, Ann, S., (2001), "Ordinary Magic: Resilience Processes in Development", *American Psychologist*, Vol. 56, Pp. 227-238.
- MURAT, Mahmut. (2003), "Emniyet Görevlilerinin Tükenmişlik Durumları", *Polis Bilimleri Dergisi*, Cilt. 5, S. 2, Ss. 95-108.

- NEWELL, Json, M., and Macneil, Gordon, A. (2010), "Professional Burnout, Vicarious Trauma, Secondary Traumatic Stress, And Compassion Fatigue: A Review Of Theoretical Terms, Risk Factors, And Preventative Methods For Clinicians And Researchers", *Best Practices In Mental Health*, Vol. 6, No. 2, Pp.57-68.
- OZER, Emily., Best. Suzanne., Lipsey, Tami. and Weiss, Daniel, S. (2003), "Predictors of Posttraumatic Stress Disorder And Symptoms in Adults: A Meta-Analysis", *Psychological Bulletin*, Vol. 129, No. 1, Pp. 52-73.
- OKYAY, Nuriye. (2009), *Emniyet Teşkilatına Bağlı Okullardan Mezun Olup Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğünde Görev Yapan Polislerin Psikolojik Hizmet Algıları, İş Doymumu ve Tükenmişlik Düzeyinin İncelenmesi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, , Adana.
- PATTERSON, George, T. (2001), "Reconceptualizing Traumatic Incidents Experienced By Law Enforcement Personnel", *Journal of Disaster And Trauma Studies*, Vol. 2, Pp. 1-8.
- PEARLMAN, Laurie. Anne., and Mac Ian, Paula, S. (1995), "Vicarious Traumatization: An Empirical Study Of The Effects of Trauma Work On Trauma Therapists", *Professional Psychology: Research and Practice*, Vol. 26, No. 6, Pp. 558-565.
- PİETRANTONİ, Luca., and Prati, Gabriele. (2008), "Resilience Among First Responders", *African Health Sciences*, Vol. 8, No. S, Pp. 14-20.
- RUSS, Erica., Lonne, Bob., and Darlington, Yvonne. (2009), "Using Resilience To Reconceptualize Child Protection Workforce Capacity," *Australian Social Work: The Journal Of The Association of Social Workers*, Vol. 62, No. 3, Pp. 324-338.
- SLATTERY, Suzanne, M., and Goodman, Lisa, A., (2009), "Secondary Traumatic Stress Among Domestic Violence Advocates: Workplace Risk and Protective Factors", *Violence Against Women*, 15, 1358-1379.
- SOYSAL, Abdullah. (2010), "Polislerde Tükenmişlik: Bazı Demografik Değişkenler Açısından K.Maraş Emniyet Müdürlüğünde Bir Araştırma", *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İ.İ.B.F. Akademik Araştırmalar Ve Çalışmalar Dergisi (Prof. Dr. Alaeddin Yavaşca Özel Sayısı)*, Haziran, Ss. 55-80.
- STEPHENS, Christine., Long, Nigel., and Miller, Ian. (1997), "The Impact of Trauma And Social Support on Post-Traumatic Stress Disorder in New Zealand Police Officers", *Journal Of Criminal Justice*, Vol. 25, Pp. 303-314.
- ŞAHİN, Nesrin. Hisli., Batıgün-Durak, Ayşegül, D. ve Yılmaz, Banu. (2001), *Öğretmenler İçin Psikolojik Bilgilendirme ve Paylaşım Grupları*. Milli Eğitim Bakanlığı-UNICEF Psikososyal Okul Projesi Değerlendirme Çalışması.
- ŞANLI, Savaş, ve Akbaş, Turan. (2008), "Adana İlinde Çalışan Polislerin Tükenmişlik Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi", *Polis Bilimleri Dergisi*, Cilt. 10, No. 2, Ss. 1-24.
- VAN LELYVELD, Chantelle, Rene. (2008), *The Experience of Vicarious Trauma By The Police Officers Within The South African Police Service in The Limpopo Province*. (Doktora Tezi). [Http://Ul.Netd.Ac.Za/Handle/10386/759](http://Ul.Netd.Ac.Za/Handle/10386/759). (Erişim Tarihi: 22.10.2014)
- VİOLANTİ, John, M., and Aron, Fred. (1994), "Ranking Police Stressors", *Psychology Reports*, Vol. 75, Pp. 824-826.
- WEBB, Marcia. and Whitmer, Kara, J. Otto. (2001), "Abuse History, World Assumptions, and Religious Problem Solving", *Journal For The Scientific Study of Religion*. Vol. 40, No. 3, Pp. 445-453.
- WELTMAN, Gershon., Lamon, Jonathan., Freedy, Elan., and Chartrand, Donald. (2014), "Police Department Personnel Stress Resilience Training: An Institutional Case Study", *Global Advances In Health And Medicine*, Vol. 3, No. 2, Pp. 72-79.
- YILMAZ, Banu. (2007), "Yardım Çalışanlarında Travmatik Stres", *Klinik Psikiyatri*, Cilt. 10, Ss. 137-147.